

Cuprins

Abrevieri.....	5
TITLUL I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE	7
Capitolul I. Formarea dreptului penal internațional.....	7
1.1. Drept internațional penal și drept penal internațional. Distincții și conexiuni.....	7
1.2. Geneza și evoluția dreptului penal internațional	11
1.3. Vespasian V. Pella și rolul său în promovarea dreptului penal internațional	16
Capitolul II. Instituții implicate în aplicarea dreptului penal internațional	19
2.1. Tribunalele penale internaționale <i>ad-hoc</i>	19
2.1.1. Tribunalele militare internaționale.....	20
2.1.1.1. Tribunalul militar internațional de la Nürnberg	20
2.1.1.2. Tribunalul militar internațional pentru Orientul Îndepărtat (Tribunalul militar de la Tokyo).....	21
2.1.2. Tribunalele penale internaționale pentru fosta Iugoslavie și Ruanda	22
2.1.2.1. Tribunalul penal internațional pentru fosta Iugoslavie.....	23
2.1.2.2. Tribunalul penal internațional pentru Ruanda	25
2.1.3. Tribunalele penale internaționale mixte (speciale).....	27
2.1.3.1. Tribunalul special pentru Sierra Leone	28
2.1.3.2. Tribunalul special pentru Liban.....	28
2.1.3.3. Tribunalul special pentru Irak.....	30
2.2. Curtea Penală Internațională	31
Capitolul III. Izvoarele dreptului penal internațional	34
3.1. Izvoarele dreptului penal internațional. Caracteristici	34
3.1.1. Statutele	35
3.1.1.1. Statutul Tribunalului penal internațional pentru fosta Iugoslavie	36
3.1.1.2. Statutul Curții Penale Internaționale.....	37
3.1.2. Convențiile internaționale și principiile dreptului internațional	39
3.1.3. Principiile generale ale dreptului desprinse de Curte din legile naționale reprezentând diferite sisteme juridice ale lumii	41
Capitolul IV. Principiile dreptului penal internațional.....	43
4.1. Principiul legalității incriminării	43
4.2. Principiul legalității pedepsei	46
4.3. Principiul neretroactivității legii penale	47
4.4. Principiul răspunderii penale personale	48

4.5. Principiul egalității în fața jurisdicției internaționale	50
4.6. Principiul unicității răspunderii penale	50

TITLUL II. DREPT PENAL INTERNAȚIONAL – PARTEA

GENERALĂ	52
-----------------------	----

Capitolul I. Crimele (infracțiunile) internaționale .....

1.1. Crimele internaționale – noțiune și clasificare	52
1.2. Elementele generale constitutive ale crimelor internaționale	55
1.2.1. Elementul material (<i>actus reus</i>)	56
1.2.2. Elementul subiectiv (<i>mens rea</i>)	57
1.2.2.1. <i>Mens rea</i> în jurisprudența tribunalelor penale internaționale <i>ad-hoc</i>	59
1.2.2.2. <i>Mens rea</i> în jurisprudența Curții Penale Internaționale	61
1.3. Cauzele de exonerare de răspundere penală	64
1.3.1. Iresponsabilitatea	65
1.3.2. Intoxicația	65
1.3.3. Legitima apărare	65
1.3.4. Constrângerea fizică sau morală	66
1.3.5. Eroarea de drept sau eroarea de fapt	67
1.3.6. Ordinul ierarhic și ordinul legii	67

Capitolul II. Răspunderea penală pentru crime internaționale .....

2.1. Răspunderea persoanei fizice pentru crime internaționale	68
2.2. Răspunderea statului pentru crime internaționale	71
2.3. Poate răspunde persoana juridică pentru crime internaționale?	72
2.4. Sistemul sancționator în dreptul penal internațional	76
2.4.1. Pedepsele în jurisprudența tribunalelor penale internaționale <i>ad-hoc</i>	76
2.4.2. Pedepsele prevăzute în Statutul Curții Penale Internaționale	77

Capitolul III. Forme de participare la comiterea infracțiunilor aflate în competența tribunalelor penale internaționale .....

3.1. Autoratul/Autoratul mediat/Coautoratul	81
3.2. <i>Joint criminal enterprise</i>	82
3.3. <i>Joint control over the crime</i>	84
3.4. Contribuția la comiterea unei crime de către un grup de persoane	85
3.5. Instigarea	86
3.6. Incitarea directă și publică	88
3.7. Ajutorul, concursul sau orice altă formă de asistență la comiterea ori la tentativa de comitere a crimei	90

Capitolul IV. Răspunderea superiorului ierarhic .....

4.1. Răspunderea superiorului ierarhic în jurisprudența tribunalelor penale <i>ad-hoc</i>	93
--	----

4.2. Răspunderea superiorului ierarhic în reglementarea Statutului Curții Penale Internaționale. Elementul subiectiv	95
TITLUL III. DREPT PENAL INTERNAȚIONAL – PARTEA SPECIALĂ. CRIME INTERNAȚIONALE	99
Capitolul I. Crima de genocid	99
1.1. Crima de genocid în jurisprudența tribunalelor penale internaționale <i>ad-hoc</i>	99
1.2. Crima de genocid în reglementarea Statutului Curții Penale Internaționale	102
1.3. Subiectul pasiv	103
1.4. Elementul material (<i>actus reus</i>)	105
1.5. Elementul subiectiv (<i>mens rea</i>).....	109
Capitolul II. Crime împotriva umanității.....	112
2.1. Crime împotriva umanității în jurisprudența tribunalelor penale internaționale <i>ad-hoc</i>	112
2.2. Crime împotriva umanității în reglementarea Statutului Curții Penale Internaționale	115
2.3. Subiectul pasiv	115
2.4. Elementul material (<i>actus reus</i>)	116
2.5. Elementul subiectiv (<i>mens rea</i>).....	124
Capitolul III. Crime de război.....	125
3.1. Crime de război în jurisprudența tribunalelor penale internaționale <i>ad-hoc</i>	125
3.2. Crime de război în reglementarea Statutului Curții Penale Internaționale	127
3.3. Elementul material (<i>actus reus</i>)	129
3.4. Elementul subiectiv (<i>mens rea</i>).....	130
3.5. Crime de război. Clasificare.....	132
3.5.1. Persoane protejate prin Convențiile de la Geneva din 12 august 1949	132
3.5.2. Crime de război împotriva dreptului de proprietate și a altor drepturi.....	134
3.5.3. Crime de război prin utilizarea de metode interzise în operațiunile de luptă.....	136
3.5.4. Crime de război prin utilizarea de mijloace interzise în operațiunile de luptă.....	137
3.5.5. Crime de război împotriva operațiunilor umanitare.....	137
Capitolul IV. Crima de agresiune	139
4.1. Crima de agresiune în reglementarea Statutului Curții Penale Internaționale	139

4.2. Subiectul activ	142
4.3. Elementul material (<i>actus reus</i>)	143
4.4. Elementul subiectiv (<i>mens rea</i>).....	144
BIBLIOGRAFIE	147
Anexa I. Charter of the International Military Tribunal	157
Anexa II. Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.....	164
Anexa III. Statute of the International Tribunal for Rwanda.....	179
Anexa IV. Rome Statute of the International Criminal Court	193

Cursuri universitare

Ioana-Celina PAȘCA

Drept penal internațional

Curs universitar

Ioana-Celina PAȘCA

Drept penal internațional

Curs universitar

Universul Juridic

București

-2020-

TITLUL I

CONSIDERAȚII INTRODUCȚIVE*

Capitolul I

FORMAREA DREPTULUI PENAL INTERNAȚIONAL

1.1. Drept internațional penal și drept penal internațional. Distincții și conexiuni

Sintagma „drept penal internațional” este folosită pentru prima dată de Jeremy Bentham în lucrarea sa „*An Introduction to the Principles of Moral and Legislation*”, pentru a face distincție între dreptul penal al comunității statelor (dreptul ginților) și dreptul penal intern al unui stat¹.

Doctrina juridică a utilizat această noțiune pentru a desemna extensia dreptului național asupra raporturilor juridice cu elemente de extraneitate, de unde distincția care se face și în doctrina juridică română între dreptul internațional privat și dreptul internațional public.

Conform acestei distincții doctrinare, dreptul penal ca ramură a dreptului public, în măsura în care reglementează raporturi juridice penale cu elemente de extraneitate, ar constitui o subramură a dreptului internațional.

Aparent, noțiunile de „drept penal internațional”² și „drept internațional penal”³ par a avea același conținut, diverși autori folosind aceste denumiri pentru a trata în

---

* Dată fiind materia specifică a acestei cărți, dreptul penal internațional, redactarea a ridicat numeroase probleme terminologice. Am optat, cu predilecție, de câte ori a fost posibil, pentru varianta de traducere oficială în limba română a diverselor texte internaționale incidente. În privința hotărârilor tribunalelor penale internaționale, am avut în vedere atât varianta în limba engleză, cât și pe cea în limba franceză. În măsura în care traducerea în limba română a diferitelor concepte – care, în dreptul penal internațional, primesc adesea un sens autonom – ar fi indus confuzii cu instituții corelative consolidate din dreptul penal intern, am ales să păstrez varianta în limba engleză a conceptelor, însoțită, eventual, și de traducerea lor în limba română, care însă reprezintă doar un echivalent lingvistic, nu și unul conceptual. Aceasta este, de altfel, modalitatea în care procedează doctrina europeană generală de drept penal internațional. A se vedea, spre exemplu, lucrările menționate *infra* la notele 2, 9 și 10. În fine, în unele situații, opțiunea pentru varianta în limba engleză a conceptelor indică inexistența oricărui corespondent în dreptul național.

¹ I. Caracciolo, *Dal diritto penale internazionale al diritto internazionale penale, Il rafforzamento delle garanzie giurisdizionali*, Editoriale Scientifica, Napoli, 2000, p. 1.

² A. Huet, R. Koering-Joulin, *Droit pénal international*, PUF, Paris, 2001, pp. 1-3; G. Werle, *Diritto dei crimini internazionali*, Bononia University Press, Bologna, 2009, p. 35; M. Cherif Bassiouni, *Le fonti e il contenuto del diritto penale internazionale, Un quadro teorico*, Giuffrè Editore, Milano, 1999, pp. 9-16; F. Dean *et al.*, *Diritto penale internazionale, Lezioni agli studenti*, Casa Editrice Margiacchi-Galeno, Perugia, 1998, p. 145 și urm.

³ H. Ascensio, E. Decaux, A. Pellet (coord.), *Droit international pénal*, Éditions A. Pedone, Paris, 2000; I.A. Barbu, *Persoana fizică în dreptul internațional penal*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 19; I. Caracciolo, *op. cit.* [nota 1], pp. 1-3.

final infracțiunile de genocid, infracțiunile contra umanității și infracțiunile de război, pe lângă aspectele de extensie a normelor penale naționale asupra raporturilor juridice penale cu elemente de extraneitate (extraterritorialitatea legii penale, extrădarea, cooperarea juridică internațională), fapt care menține asupra acestor discipline o „percepție confuză și nesigură”⁴.

Dreptul internațional penal ca ramură a dreptului internațional public⁵ reprezintă ansamblul de norme juridice cuprinse în convenții și tratate prin care statele, ca subiecte de drept, dispun reprimarea faptelor ilicite prin care se aduce atingere unor drepturi fundamentale ale comunității internaționale.

În concepția unui alt autor, dreptul internațional penal reprezintă „acel complex de norme de drept internațional general care reglementează răspunderea penală a indivizilor, pentru acele fapte care aduc atingere ordinii publice internaționale și constituie crime împotriva dreptului ginților”⁶.

În literatura juridică de drept internațional, răspunderea persoanei fizice pentru săvârșirea crimelor internaționale apare ca aparținând dreptului internațional public, persoana fizică fiind subiect limitat *ratione materiae* în dreptul internațional⁷.

Antonio Cassese, definind dreptul penal internațional, consideră, dimpotrivă, că această disciplină este rezultatul „unei inseminări reciproce între drepturile omului și dreptul penal”, posibilă prin înființarea jurisdicțiilor internaționale, cu statut propriu⁸. În acest fel, dreptul penal internațional dobândește independență și nu mai poate fi catalogat ca fiind un apendice al dreptului internațional interstatal⁹.

Analizând definițiile enunțate anterior, putem afirma că între cele două noțiuni, „drept penal internațional” și „drept internațional penal”, există suficiente deosebiri pentru a se individualiza ca domenii (subramuri) distincte ale oricărui sistem juridic, dar, în egală măsură, există și numeroase conexiuni.

Preferăm denumirea de „drept penal internațional”, deoarece raportul juridic dedus judecății în fața instanțelor internaționale este un raport esențialmente de drept penal, născut odată cu săvârșirea infracțiunii, sancționarea acesteia revenind în primul

---

⁴ S. Szurek, *Historique*, în *Droit international pénal*, H. Ascensio, E. Decaux, A. Pellet (coord.), *op. cit.* [nota 3], p. 7. În opinia autoarei, procesul de la Nürnberg a fost doar „prefața unei ordini juridice internaționale. Ulterior, dreptul internațional penal a devenit opera unei doctrine pe cât de îndrăzneată, pe atât de vizionară”.

⁵ A. Huet, R. Koering-Joulin, *op. cit.* [nota 2], p. 3. În același sens, G. Werle, *op. cit.* [nota 2], p. 35; I.A. Barbu, *op. cit.* [nota 3], p. 19: „Dreptul internațional penal este o ramură a dreptului internațional public care reglementează ansamblul problemelor penale ce se nasc pe plan internațional”.

⁶ F. Mantovani, *Diritto penale*, Cedam, Milano, 2001, p. 983.

⁷ C. Valentin, *Drept internațional*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 271 și urm.

⁸ A. Cassese, *Opinion: The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and Human Rights*, în *European Human Rights Law Review* nr. 4/1997, p. 329.

⁹ R. Sicurella, *Per una teoria della colpevolezza nel sistema dello Statuto della Corte penale internazionale*, Giuffrè Editore, 2008, p. 44. În opinia autoarei, disciplina ar trebui intitulată „drept penal internațional”, și nu „drept internațional penal”, întrucât ceea ce prevalează este componenta penală, și nu cea internațională, sediul materiei fiind, cu precădere, Statutele tribunalelor penale internaționale și jurisprudența acestora.